

Matti Pesu, vanhempi tutkija, Ulkopoliittinen instituutti

SUOMI STRATEGISESTI HERKÄLLÄ ALUEELLA

GLOBALISSA ULKOPOLIITTISESSA SELONTEOSSA ON MYÖS PUOLUSTUSPOLIITTINEN YDIN

Tuoreen ulko- ja turvallisuuspoliittisen selonteon mukaan Suomi sijaitsee suurvaltojen näkökulmasta strategisesti tärkeällä alueella. Niin oman puolustuksen kuin kansainvälisen puolustusyhteistyön kehittäminen nojaa arvioon Suomen herkästä asemasta Pohjois-Euroopan turvallisuuskokonaisuudessa.

Lokakuussa julkaistun ulko- ja turvallisuuspoliittisen selonteon linjaukset muodostavat pohjan puolustuselonteolle, joka on määrä julkistaa keväällä. Puolustuselonteko ohjaa puolustusvoimien kehittämistä ja siihen tarvittavia pitkän aikavälin resursseja.

Ulkopoliittisesta selonteosta nousee puolustuspolitiikan kehittämiseksi kolme tärkeää tekijää: Suomen strateginen asema sen välittömässä turvallisuusympäristössä, kansallisen puolustuksen merkitys maan turvallisuudelle ja kehittyvän puolustusyhteistyön rooli niin Suomen ulko- kuin puolustuspolitiikassa.

Suomen puolustuspoliittisten linjavetojen kannalta tärkeimmät huomiot löytyvät asiakirjan lähialueiden tilaa koskevasta osiosta. Verrattuna edelliseen ulkopoliittiseen selontekoon lähialuekuvaus on siirtynyt Itämeri-painotuksesta laajempaan Pohjois-Eurooppa-keskeiseen lähestymistapaan.

Pohjois-Euroopan turvallisuus on entistä enemmän yksi kokonaisuus, ja Itämeren ja pohjoisten alueiden turvallisuustilanteet ovat yhä enemmän yhteydessä toisiinsa. Selonteko toteaa, että ”[o]n tärkeää syventää ymmärrystä ja tilannekuvaa Pohjois-Atlantin, pohjoisten merialueiden ja

Itämeren alueen muodostamasta turvallisuuspoliittisesta kokonaisuudesta”. Puolustuspoliittisessa mielessä virke on selonteon ydinlinjauksia.

Selonteon uudenlaisen toimintaympäristökuvauksen olisi syytä ohjata suomalaista Itämeri-painotteista turvallisuuskeskustelua kohti arktista aluetta. Arktisen alueen strategisesta merkityksestä keskustellaan Suomessa edelleen varoen, vaikka sen kehityskulut ovat olennaisia niin kansallisen puolustus suunnittelun kuin kansainvälisen puolustusyhteistyön kannalta. Syyskuussa 2020 Suomen, Ruotsin ja Norjan antama kolmenvälinen

aiejulistus on tästä konkreettinen esimerkki.

Selonteosta on nostettavissa kaksi perustetta vahvan kansallisen puolustuskyvyn ylläpitämiseksi. Suomi sijaitsee ensinnäkin suurvaltojen näkökulmasta strategisesti tärkeällä alueella. Toiseksi Venäjä harjoittaa voimapolitiikkaa, johon on kuulunut myös sotilaallinen voimankäyttö naapureita kohtaan.

Suomen puolustuskyvyn kehittämisestä ei siis ainoastaan ohjaa arvio Venäjän kyvyistä ja aikomuksista vaan ymmärrys Suomen turvallisuusympäristön dynamisesta luonteesta. Suomi sijaitsee lännen ja Venäjän geopolitiittisten alueiden rajalla, johon vaikuttavat muun muassa lännen ja Venäjän suhteiden yleinen tila, sotilasteknologinen kehitys ja enenevässä määrin myös ilmastonmuutos. Pohjois-Eurooppaan kohdistuu huomattavia intressejä niin lännestä kuin Venäjältä.

Suomen ulko- ja puolustuspoliitiikan perustehtävä on taata parhaimmalla mahdollisella tavalla Suomen turvallisuus navigoimalla näiden intressien ristipaineessa. Lähiympäristön strategisten realiteettien vuoksi Suomella olisi vähäiset mahdollisuudet jättäytyä ulkopuolelle, jos Pohjois-Euroopassa puhkeaisi konflikti. Suomen tuleekin tehdä alueellisessa turvallisuuden ja vakauden vaalimisessa osansa.

Ulkopolitiikan tavoitteena on oltava alueellisten jännitteiden lieventäminen tai vähintään niiden hallitseminen. Puolustuspoliittikallaan Suomi taas luo koko alueen tasapainoa vahvistavaa pidäkettä, jonka olennainen osa on rauhan aikana kehitetty valmius puolustaa maata yhdessä kumppanien kanssa.

Puolustuskyvyn ylläpitämisen merkitys on linjattu ulkopoliittisessa selonteossa. Sen mukaan kansallinen puolustuskyky ehkäisee sotilaallista voimankäyttöä Suomea vastaan, osoittaa valmiutta vastata voimankäyttöön ja luo kyvyn torjua maahan kohdistuvat sotilaalliset hyökkäykset. Puolustuskyvyn ylläpidolla on myös ulkopoliittisia vaikutuksia, joita selonteko ei käsittele. Vahvan puolustuskyvyn ylläpitäminen nimittäin tukee Suomen ulkopoliittisia päämääriä muun muassa lisäämällä liikkumattilaa suhteessa suurvaltoihin.

Kansallisen puolustuksen ohella selonteko alleviivaa myös puolustusyhteistyön merkitystä. Asiakirjan mukaan ”Suomi osallistuu omaa puolustuskykyään vahvistavaan kansainväliseen ulko-, turvallisuus- ja puolustuspoliittiseen yhteistyöhön, joka on viime vuosina lisääntynyt ja syventynyt”.

Kansainvälinen puolustusyhteistyö on niin ulko- kuin puolustuspoliittikaa. Puolustusyhteistyö

on viime vuosina ollut kenties merkittävin Suomen ulkosuhteiden ajuri, joka on perustavanlaatuisesti vaikuttanut maan kansainväliseen asemaan. Se on merkittävästi syventänyt Suomen suhteita Ruotsiin ja Yhdysvaltoihin. Puolustusyhteistyö on myös tapa vahvistaa Euroopan integraatiota ja EU:ta, joka selonteossa määritellään Suomen tärkeimmäksi ulkopoliittiseksi viitekehyykseksi.

Puolustusyhteistyön pääasiallinen merkitys on Suomen sotilaallisen pidäkkeen vahvistaminen ja mahdollisen avunsaannin varmistaminen sotilaallisessa konfliktissa. Sen merkityksen olisi syytä näkyä entistä vahvemmin tulevassa puolustuselonteossa. Asiakirjan tulisi avata yksityiskohtaisemmin, miten yhteistyö vahvistaa pidäkettä ja miten kriisi- ja konfliktiaikojen yhteistoiminta varmistetaan parhaiten. Selonteon olisi hyvä myös linjata, miten ja mihin suuntaan Suomi haluaa olemassa olevia yhteistyömuotoja kehittää.

Globalipainotteisena pidetystä ulko- ja turvallisuuspoliittisesta selonteosta on siis löydettävissä turvallisuus- ja puolustuspoliittinen ydin, joka antaa perustan Suomen puolustuskyvyn kehittämiselle. Kevään puolustuselonteon tehtävä on linjata, miten se käytännössä tapahtuu. /